

De boerderijen van de families Hoogmoed en Maas

*De geschiedenis van de boerderijen
Veldweg 279-281 en 287 (de Johannahoeve)
&
Overtoom 170 en 168
te Westzaan*

Foto voorzijde: links Overtoom 170 en 168, begin 2017. Rechts de plaats waar tot begin 21^e eeuw de Johannahoeve (Veldweg 279-281 en 287) stond.

© Jan van der Male, maart 2017

Waar geen bronnen zijn vermeld, zijn kadastrale gegevens, gegevens uit bouwdossiers en bevolkingsregisters geraadpleegd, aanwezig bij het Gemeentearchief Zaanstad. Daarnaast is aanvullende informatie verkregen via R. Maas.

De Overtoom in 2002 met rood omcirkeld de boerderij Veldweg 279-281 en 287, blauw omcirkeld de boerderij Overtoom 170 en ter oriëntatie oranje omcirkeld de boerderijen van de familie Heermans op Veldweg 255 en Overtoom 79. © ZaanAtlas.

Uitgifte van de eerste gronden in de Westzanerpolder

In oktober 1875 werden de gronden in de drooggemalen IJpolder ten zuidwesten van Westzaan per opbod verkocht. Veel rijke industriëlen uit bijvoorbeeld Amsterdam maar ook zelfs uit Den Haag kochten grond in de vruchtbare polders langs het nieuwe Noordzeekanaal en lieten daar boerderijen op zetten, om deze te verpachten.

De bouw van de boerderij Veldweg 279-281 en 287

Rond 1885 verrees aan de zuidkant van de oude zeedijk tussen Westzaan en Nauerna, waarlangs een ringweg werd aangelegd (later Veldweg genoemd), een boerderij. Het adres was begin 20^e eeuw Wijk P66, vanaf 1939 Veldweg 281. Deze boerderij was in het bezit van zeepzieder Joannes Bultman uit Amsterdam. Na zijn overlijden werden eerst korte tijd zijn dochters Johanna Wilhelmina Petronella en Chatharina Hermanna eigenaar van de boerderij tot 1892 en daarna werd hun moeder Johanna Wilhelmina Bultman-Hattems eigenaresse. Inmiddels woonde de familie zelf in Maarsen.

In 1891 en 1894 verrezen er schuren bij en in 1899 werd naar alle waarschijnlijkheid het geheel opnieuw opgebouwd, gezien de aanduiding “*afbraak en stichting*” in de kadastrale leggers.

De familie Hoogmoed

Wie de eerste pachters waren, weten we niet, maar in 1899 kwam hier de familie Hoogmoed wonen. Marinus Hoogmoed, geboren in 1866 in Den Bommel, was in 1890 getrouwd met Susanna Verheij (geboren in 1868 in Oude Tonge). Beiden waren van het eiland Goeree-Overflakkee naar de Zaanstreek gekomen (zij samen met haar ouders) en woonden eerst even in Zaandam. In 1891 verhuisden ze naar Assendelft op nummer 104 (vanaf 1909 nummer 170), dat moet aan de Dorpsstraat, iets ten zuiden van de Kerkbuurt zijn geweest.¹ In 1899

¹

<http://archief.zaanstad.nl/images/Stories/Verdieping/Handleidingen/20160817%20Zoekwijzer%20Bevolkingsregister%20GAZ.pdf>, p11.

verhuisden ze als pachtboer naar de Veldweg in Westzaan. De boerderij kreeg tijdens hun bewoning de naam de Johannahoeve, vernoemd naar dochter Johanna Hoogmoed, geboren in 1892 in Assendelft. Zij zou in 1913 overlijden aan tbc.²

Marinus' zwager Arij Verheij (geboren in 1859 in Oude Tonge kwam in 1911 vanuit Zaandam ook bij hen inwonen, tot hij naar het dorps- wees- en armenhuis van Westzaan bij de Grote Kerk verhuisde).

In 1903 volgde verkoop van de boerderij aan Pieter Abrahamszn Dekker, getrouwd met Johanna van Leeuwen en aan Johan Antonie van Eerden. Dekker was eveneens zelf woonachtig in Amsterdam en zij beiden werden dus de nieuwe baas van Hoogmoed.

Een nieuw woonhuis in 1911: Veldweg 287

In 1911 werd door de eigenaars ten behoeve van de familie Hoogmoed een nieuw woonhuis aan de westrand van het perceel gebouwd: Wijk P67, later Veldweg 287. In de voorgevel kwam een steen met de naam van de boerderij: Johannahoeve. Verderop meer over deze woning.

In 1912 liet Hoogmoed de wagenschuur bij Veldweg 281 uitbreiden.

In 1921 was er een *“hevige brand in de landbouwschuur van M. Hoogmoed in de polder”*.³

Enkele jaren later kon de familie Hoogmoed de boerderij zelf aankopen.

Het in 1911 gebouwde woonhuis bij de boerderij van de familie Hoogmoed: Veldweg 287. © Collectie Westzaanse Digitale Beeldbank.

² Gegevens R. Maas.

³ Roggeveen, P. De familie van 't Kaar.

De woning Veldweg 279-281, gebouwd in 1925 en in 1967 uitgebreid. © Collectie Westzaanse Digitale Beeldbank.

Een vernieuwd dubbel woonhuis in 1925: Veldweg 279-281

In 1925 bouwde Marinus Hoogmoed ten oosten van zijn woning uit 1911 een nieuw dubbel woonhuis met de adressering Wijk P65 en Wijk P66, vanaf 1939 respectievelijk Veldweg 279 en 281. Zijn kinderen trouwden namelijk in die tijd en de familie Hoogmoed had dus meer woonruimte nodig.

Bewoning van Veldweg 279-281 door de tweede generatie Hoogmoed vanaf 1925

Marinus' zoon Hendrik Arij (1901) trouwde datzelfde jaar met Elizabeth van Bruinisse en zij gingen op nummer 279 wonen. De familie Hoogmoed-Van Bruinisse kreeg op 27 januari 1926 twee dochters. De helft van de tweeling, Willemina, overleed echter toen ze slechts enkele dagen oud was. Begin 1930 liet Hendrik Arij Hoogmoed een kippenhok bij zijn huis bouwen, maar in november 1930 vertrok het gezin Hoogmoed-Van Bruinisse naar de Voorstraat 15 in Wijk aan Zee. Daar werd in 1931 zoon Gerrit geboren. In december 1932 kwamen ze weer terug naar Westzaan, aan de Veldweg Wijk P53 (meer richting het dorp). In februari 1935 verhuisden ze opnieuw, ze gingen aan de Aalsmeerderweg in Rijk (bij Schiphol) wonen.

Marinus en Susanna Hoogmoed-Verheij waren inmiddels beiden in 1931 overleden, respectievelijk in augustus en april.

Jongste zoon Teunis zou als laatste in 1934 verhuizen richting Veenendaal.

De boerderij Veldweg 281 en 287-289 anno 2002. Rechts met het rode dak Veldweg 279-281, meer naar links voor de schuur Veldweg 287. © ZaanAtlas.

Korte tijd later, in 1935, kwamen zoon Marinus (1896), getrouwd met Guurtje Rensen uit Zaandijk vanuit Assendelft naar de boerderij Veldweg 279 én 281. De familie M. Hoogmoed-Rensen liet in 1941 een bijkeuken bij de boerderij bouwen.

Inmiddels was in 1935 de boerderij niet langer meer eigendom van de familie maar verkocht aan Pieter Pieterszn Schoen. Wel bleef de familie Hoogmoed hier wonen. In 1967 breidde R. Hoogmoed de woning Veldweg 281 opnieuw uit.

Begin 21^e eeuw is Veldweg 279-281 afgebroken, het erf is anno 2016 nog wel duidelijk herkenbaar.

Bewoning van Veldweg 287 door de tweede generatie Hoogmoed vanaf 1925

Een andere zoon van Marinus en Susanna Hoogmoed, namelijk Arie Hendrik (1903), trouwde eveneens in 1925, met Anna Flipse (1903) en zij bewoonden vanaf toen het in 1911 gebouwde Veldweg 287 met de gevelsteen Johannahoeve.

Anno 2015 is nog duidelijk zichtbaar is het erf waar decennialang de familie Hoogmoed in de Westzanerpolder boerde. Op de achtergrond de tot 2015 aanwezige kranen op de containerterminal in het Westelijk Havengebied van Amsterdam. © Google Maps

Arie Hendrik en Anna Hoogmoed-Flipse kregen drie kinderen: Marinus (1926), Jacoba (1928) en Arie Hendrik junior (1934). Zij woonden op de boerderij aan de Veldweg tot het voorjaar van 1935. Arie Hendrik en Anna verhuisden naar de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude.

Arie Hendriks' oudere broer Jan (1893) nam met zijn gezin daarna zijn intrek aan de Veldweg 287. Hij was getrouwd met Guurtjes' oudere zus Jansje Rensen uit Zaandijk en zij woonden met hun kinderen eerst in de polder ten westen van Assendelft. Gelijktijdig waren zoals eerder gezegd broer Marinus en zus Guurtje Hoogmoed-Rensen vanuit Assendelft naar de Veldweg in Westzaan gekomen.

Ook deze woning Veldweg 287 en alle bijbehorende stallen zijn in 2009 afgebroken.

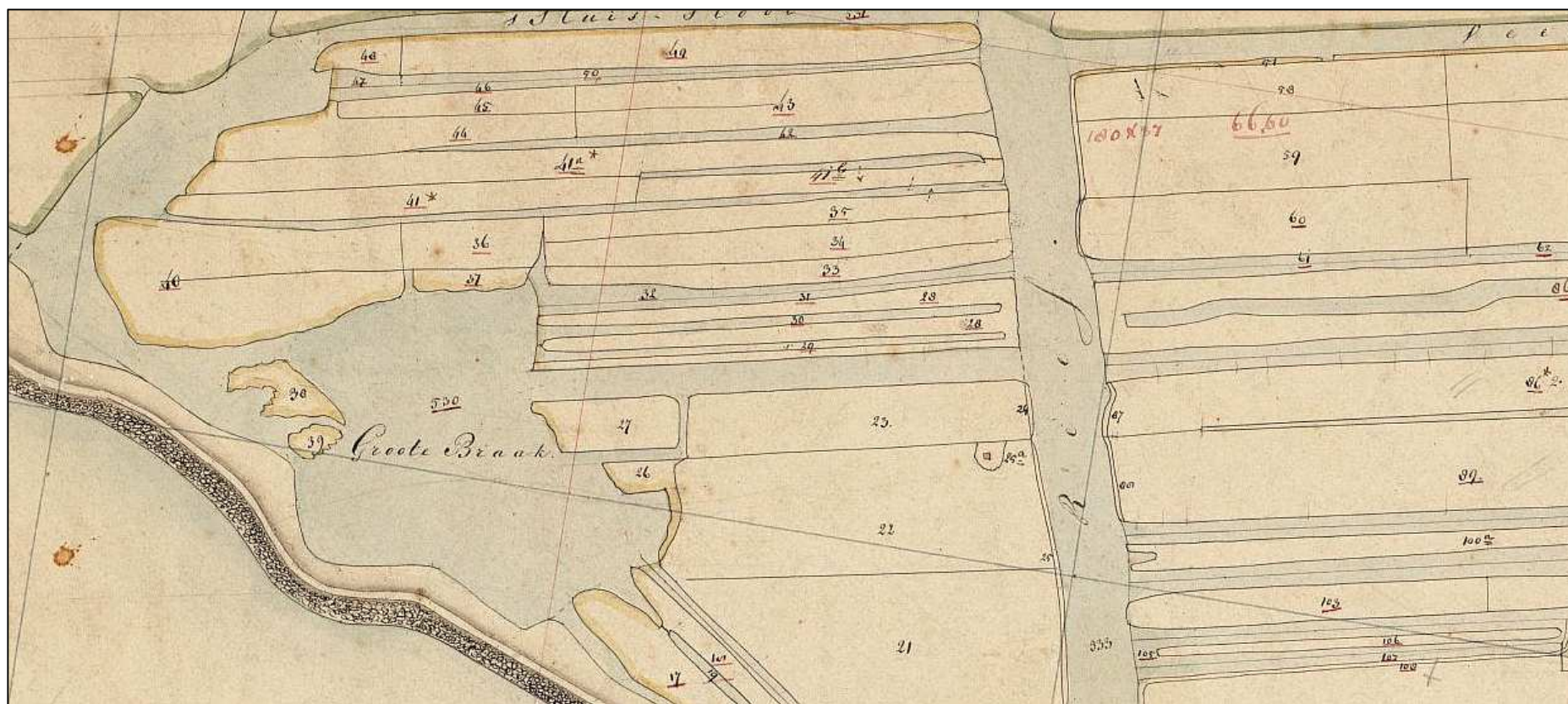
De bouw van een boerderij door de familie Maas aan de noordkant van de Overtoom: nummer 170

Tegenover de boerderij aan de Veldweg 287 stond aan de landzijde van de oude zeedijk, ten oosten van de Grote Braak, de boerderij Overtoom 170. In 1873 bouwden Jan Pieterszn Maas (1813-1876) en Antje Klaasdr Foekema (1814-1886) hier een boerderij. Naar verluid zou deze eerder in Wormerveer hebben gestaan. Ook ging in de familie het verhaal dat al voordien een ander huis op deze plek aan de Grote Braak stond en de familie Maas hier al sinds 1806 woonde, maar op het oudste kadastrale minuutplan, uit 1827, is geen enkel huis in de nabije omgeving van de Grote Braak te vinden en is de boerderij uit 1873 de eerste bebouwing.

Jan's zoon Klaas (1849-1937) trouwde in 1872 met Pietertje Jacobsdr Schoen, dochter van Jacob Gerritszn Schoen (1827-1916) en Trijntje Haviksdra Hos (1830-1867). Haar ouders waren eigenaars van de stolpboerderij aan de Kerkbuurt 58 in Westzaan en vanaf 1852 eigenaars en bewoners van de later tot stolp uitgebouwde boerderij Zuideinde 260. De familie Maas was een boerenfamilie; zijn zus Klaasje bijvoorbeeld trouwde in 1857 met Gerrit Zonderland en zij woonden op de boerderij J.J. Allanstraat 238-240 die pa Willem Corneliszn Zonderland voor hen had gebouwd. Net als zijn ouders was Klaas Maas in eerste instantie zogenoemde "thuislezer", omdat hij in de Hervormde Kerk van Westzaan zich niet thuis

De boerderij van de familie Maas vanuit het oosten richting Nauerna. © Collectie Koos Tanger.

Kadastraal minuutplan uit 1827, waarop aan de oostrand van de "Grote Braak" nog geen bebouwing is te zien. © Collectie Noord-Hollands Archief, fotonummer1686.

Klaas Janszn Maas (1849-1937). © Collectie Koos Tanger.

voelde. Vanaf 1886 ging hij naar de kerk van de afgescheiden gemeente aan het Zuideinde en in 1888 behoorde hij tot de eerste leden van de toen geïnstitutioneerde Gereformeerde Gemeente onder 't Kruis. Hij was van 1905 tot 1909 evenals zijn zwager diaken en van toen

Boerderij van de familie Maas aan de Overtoom 170 vanuit het westen, mogelijk anno 1942. Van Overtoom 168 is nog juist een dakrand te zien. Op de achtergrond Westzaan. © Collectie Gemeentearchief Zaanstad, fotonummer 21.00566.

Links: de boerderij Overtoom 70 vanuit het oosten gezien, met op de achtergrond de varkensschuur en daarachter de Braak. Rechts de boerderij, gezien vanuit het westen. Beide foto's zijn gemaakt in 1942. © Collectie R. Maas.

tot zijn overlijden in 1937 ouderling.⁴ Nazaten van Klaas zouden lid worden van de Gereformeerde Kerk van Westzaan aan het Zuideinde (behalve de in 1884 geboren Pieter, die lid was van de Oud-Gereformeerde Kerk in Zaandam), evenals de familie Hoogmoed.⁵ Na het overlijden van vader en moeder Maas-Foekema werd zoon Klaas eigenaar van de boerderij aan de Overtoom.

Voortzetting door de tweede generatie Maas en de bouw van Overtoom 168 in 1916

In 1912 trouwde zoon Pieter (1884-1945) Maas met overbuurmeisje Hendrika Hoogmoed, een dochter van Marinus en Susanna Hoogmoed-Verheij van Veldweg 281. Zij zetten de boerderij van vader en moeder Maas voort. Zij kregen naast drie dochters vijf zonen: Klaas (1912), Marinus (1918), Pieter (1922, op de dag van zijn geboorte overleden), Jan (1923-1924, hij was ongelukkig) en Pieter (1930-2015).

In 1916 verrees ten oosten van de boerderij een extra woning: later geadresseerd als Overtoom 168. Daar is Gerrit Klaaszn Maas met zijn vrouw Marretje Maas-Mager gaan wonen na hun huwelijk op 13 oktober 1916. Het was in eerste instantie een arbeiderswoning met een schuur.

De broers Pieter en Gerrit Klaaszn Maas boerden samen. Gerrit overleed echter in 1931. De schoonzussen Marretje Mager en Hendrika Hoogmoed waren geen “vriendinnen”; na het overlijden van Gerrit vertrok Marretje met haar drie kinderen van nummer 168 naar Oostzaan. Het huis met schuur werd de daaropvolgende decennia verhuurd en is later een boerderij geworden in de tijd dat de familie Havik daar woonde. Rond 1956 werd de bestemming weer gewoon een woonhuis.

In 1931 verrees er een nieuwe schuur bij de boerderij van de familie Maas.

Tien jaar later ontstond er brand in de hooiberg.⁶

De derde generatie Maas

In 1948 werd de boerderij Overtoom 170 verbouwd door aannemer Van Houts uit Assendelft. Hierbij werd een buitenmuur van de veestal vervangen. Vier jaar volgde een tweede verbouwing.

De derde generatie Maas, de broers Marinus (1918-1992) en Pieter (1930-2015) Pieterszn Maas, hadden in 1952 plannen om samen te gaan boeren net als hun vader en oom. Marinus

⁴ Tanger, J. Bewaard en vermaand.

⁵ Notulen kerkenraad, archief Gereformeerde Kerk Westzaan, KA-0037, Gemeentearchief Zaanstad.

⁶ Roggeveen, P. De familie van 't Kaar.

De boerderij van de familie Rutte, nadat het voorhuis er af is gesloopt. Op de voorgrond het witte huis Overtoom 168. © Collectie Gemeentearchief Zaanstad, fotonummer 22.09612.

had in 1949 een stuk land met de naam “Mirakel” gekocht, samen met zijn moeder. In 1952 nam Pieter het deel van zijn moeder over. Deze samenwerking is nooit echt doorgezet. Marinus verhuisde naar Tienhoven en trouwde daar. De hele boerderij werd pas overgenomen in 1956-1957 door Pieter. In 1957 trouwde Pieter Maas met Zwaantje ten Cate. Zij kregen drie kinderen: Piet, Rinus en Roelien.

In 1964 vernieuwde Piet een later gebouwde jongveeststal, tegen de slootkant aan. Daarvoor werden oude metselstenen schoon gebikt. Piets’ zonen Piet (1958) en Rinus (1960) “hielpen” hier aan mee.

In diezelfde tijd is de kapberg uit 1873 gesloopt.

De boerderij van eertijds de familie Maas (in deze tijd van de familie Rutte) met het witte huis uit 1912. De stal daarachter is inmiddels verdwenen. Het huis met het rode dak is in 1979 verzezen. © Google Maps.

Links de in 1979 gebouwde woning bij de boerderij aan de Overtoom 170. Rechts de schuur die oorspronkelijk uit 1873 dateert, waar links van de kapberg stond en rechts ervan het eerste woonhuis. © Collectie Westzaanse Digitale Beeldbank..

Het in 1916 gebouwde arbeidershuis ten oosten van de boerderij Overtoom 170: Overtoom 168. Later werd dit een zelfstandig boerenbedrijf tot het uiteindelijk woonhuis werd. © Collectie Westzaanse Digitale Beeldbank.

Verkoop van nummer 168 en herbouw in 1979 van nummer 170 door de familie Rutte

Aan de verhuur van Overtoom 168 kwam rond 1956 een einde, toen dit woonhuis door de familie Maas werd verkocht aan (vermoedelijk) de familie Spaans. Daarna kwamen achtereenvolgens de families Van Grieken (begin jaren '60) en Van der Weide (vanaf circa 1965).

Na drie generaties Maas werd in 1966 de boerderij Overtoom 170 verkocht aan de Nederlandse Vereniging tot bescherming van Vogels (later Natuurmonumenten) en kwam hier de familie Rutte wonen. In 1979 werd door de familie Rutte aan de andere kant van de hooiberg, richting Nauerna, een nieuwe woning gebouwd, ontworpen door architect J. Schipper. De oude woning aan de oostkant van de hooiberg werd kort erna gesloopt.

Het nieuwe woonhuis Overtoom 170 in aanbouw in 1979. © archief J. Schipper, Gemeentearchief Zaanstad

Sindsdien resteert van de oorspronkelijke boerderij uit 1873 alleen de veestal tussen de oude kapberg en het oude woonhuis, zij het in een grondig verbouwde toestand van na de Tweede Wereldoorlog.

Eigenaars van Overtoom 168 vanaf de jaren '60 waren de families Van Grieken, Van der Weide, Hoekman en tegenwoordig Windrich.

Overtoom 168 in maart 2017, gezien vanaf het zuidende in Westzaan. Duidelijk zichtbaar is de telefoonmast op de plek waar eertijds de boerderij Veldweg 279/281 en 287 stond. Op de achtergrond de vuilnisberg van Afvalzorg Nauerna.